

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТИ
AL-FARABI KAZAKH NATIONAL UNIVERSITY

ФИЛОЛОГИЯ ЖӘНЕ ӘЛЕМ ТІЛДЕРІ ФАКУЛЬТЕТИ

Қазақстан 2050

V ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ФАРАБИ ОҚУЛАРЫ

Алматы, Қазақстан, 3-13 сәуір 2018 жыл

Студенттер мен жас ғалымдардың

«ФАРАБИ ӘЛЕМІ»

атты халықаралық ғылыми конференция

МАТЕРИАЛДАРЫ

Алматы, Қазақстан, 11-12 сәуір, 2018 жыл

V МЕЖДУНАРОДНЫЕ ФАРАБИЕВСКИЕ ЧТЕНИЯ

Алматы, Казахстан, 3-13 апреля 2018 года

МАТЕРИАЛЫ

международной научной конференции

студентов и молодых ученых

«ФАРАБИ ӘЛЕМІ»

Алматы, Казахстан, 11-12 апреля 2018 года

V INTERNATIONAL FARABI READINGS

Almaty, Kazakhstan, 3-13 April 2018

MATERIALS

International Scientific Conference of

Students and Young Scientists

«FARABI ALEMI»

Almaty, Kazakhstan, April 11-12, 2018

Бас редактор:

филология ғылымдарының докторы, профессор Ө. Әбдиманұлы

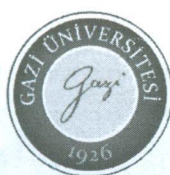
Ғылыми редактор:

филология ғылымдарының кандидаты, доцент м.а. К.Қ. Күркебаев

Редакциялық алқа мүшелері:

Б.Құлжанова, Ұ.Әділбаева, Ж.Бурабаева, Б.Жұмабек, С.Умбетъярова.

БІЗДІҢ ӘРІШТЕСТЕРІМІЗ:

Шет тілдер және Іскерлік Карьера
УНИВЕРСИТЕТІ

Студенттер мен жас ғалымдардың «ФАРАБИ ӘЛЕМІ» атты халықаралық ғылыми конференциясы материалдары. Алматы, Қазақстан, 2018 жыл, 11-12 сәуір.
– Алматы: Қазақ университеті, 2018. – 300 б.

ISBN 978-601-04-3303-8

Ғылыми басылымда студенттер мен жас ғалымдарға арналған халықаралық ғылыми конференция материалдары енгізілген.

Бұл жинақ ғылыми қызметкерлерге, оқытушыларға, студенттерге, магистранттар мен докторанттарға арналады.

бүгінгі лингвистиканың сипаты мен тілдік тұлғаға деген қызығушылық;

зерттеудің негізгі факторы ретіндегі мәдениеттану бағыты;

тілдің қызмет ету жағына деген қызығушылықтың өсуі.

Қазақстан Республикасындағы полилингвалық білім беру негізі- мемлекеттік тілдің маңыздылығы.

Бүгінгі күнгі тілдік саясаттың басты міндеті- ана тіл мен екінші тілдің «бірге өмір сүре алуы» қамтамасыз жасау.

Бұл жолдағы негізгі қарастыратындар:

Полилингвалық білім беру елдің біртұтас халықтық шаруашылық және саяси тұлғасының қызмет етуінің негізін туындайды.

Ана тілді ойлау қабілетін дамыту барысында дамытады, ал екінші тілді меңгереді, зерттейді.

Ана тіл адамдардың ұлтын айқындайды.

Ана тіл – тұлғаның әлеуметтенуі, дүние тану және дүниені түсінудің бірінші және алмастырмайтын қабілеті.

Қорыта келгенде, қазақ тіліне мемлекеттік тіл мәртебесін беру көптілділік проблемасын шешеді, сол себепті жалпы білім беретін мектептерде орыс және ағылшын тілдерін оқыту маңыздылығын арттыра түседі.

Ұлттық мәдениеттің гүлденуі мен адамдардың тарихи қалыптасқан тұрақты қауымдастығын нығайтуда ұлттың өзінің болашағы тілдің дамуына, оның қоғамдық қызметінің кенеюіне тығыз байланысты.

Білім беру жүйесін жаңарту барысында оқу пәні ретінде жетекші орынды шет тілдері алып отыр, бірақ ол базалық оқу жоспарының республикалық компонентіне еніп отыр. Ана тілімен қатар тілділікті де қалыптастыруды қамтамасыз ету керек. Сондықтан мектеп «...білім берудің әр кезеңінде қазақ тілін мемлекеттік тіл ретінде, сонымен қатар орыс тілі мен мемлекеттік жалпы міндетті стандартқа сәйкес шетел тілін оқыту және дамытуды қамтамасыз ету керек». Полилингвалық тұлға қалыптастыру барысында тілдік қарама – қатынас қалыптасып, эстетикалық тәрбие беріледі, еңбек дағдылары мен қабілеттерін тәрбиелейміз.

ФРАЗЕОЛОГИЗМДЕРДІҢ ЭТНОМӘДЕНИ ДАРАЛЫҒЫ ЖӘНЕ ОЛАРДЫҢ АУДАРМАДАҒЫ СӘЙКЕСТІГІ

Әзімбаева И.Қ.

Ғылыми жетекшісі: ф.ғ.д., профессор Тарақов Ә.С.

ал-Фараби атындағы ҚазҰУ-дың «Аударма ісі» мамандығының PhD докторанты

Қазақстан Республикасы Президентінің 1996 жылғы 15 шілдедегі № 3058 өкімімен этникалық мәдени білім беру тұжырымдамасы мақұлданған болатын. Еліміздегі этникалық-мәдени білім – бұл ана тіл мен төл мәдениетті әлемдік мәдениеттің құндылықтарын қоса игеру арқылы тұлғаның этникалық мәдени сәйкестілігін сақтауға бағытталған білім болып есептеледі. Сондықтан «ұлтқа тілінен қымбат қос болмасқа тиісті. Әр ұлттың тілінде сол ұлттың жері, тарихы, тұрмысы, мінезі айнадай ашық көрініп тұрады. Қазақ тілінде қазақтың сары сайран даласы, біресе желсіз түндей тымық, біресе құйындай екпінді тарихы, сары далада үдере көшкен тұрмысы, асықпайтын, саспайтын сабырлы мінезі – бәрі көрініп тұр». Мәңгі жан жалпы тіл атаулының, сол орайда қазақ тілінің де өзіндік тарихтық сипаты, танымдық жағы арқылы міне осылай дейді. Мемлекет басшысының «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» атты жолдауында ұлттық салт-дәстүрлеріміз, тіліміз бен музыкамыз, әдебиетіміз, жоралғыларымыз, бір сөзбен айтқанда ұлттық рухымыз бойымызда мәңгі қалуға тиіс. Абайдың даналығы, Әуезовтің ғұламалығы, Шығалдының жырлары мен Құрманғазының күйлері, ғасырлар қойнауынан жеткен бабалар үні – бұлар біздің рухани мәдениетіміздің бір парасы ғана деп түсіндіреді. Оның жолы – ұлттық код, ұлттық мәдениетті сақтамай, ешқандай жаңғыру болмайдығын айқындайды. Соның бір дәлелі ретінде ана тілдің маңызы, танымдық қырын зерттеу тұрақты сөз тіркестерінен бастау керек. Себебі әрбір тілдегі фразеологизмдер сол тілдің иесі – халықтың негізгі ұлттық белгісін, тарихи даму жолын, әрі сол тарихи қалыптасқан кезеңдеріндегі күллі тіршілік-тынысын танытады. Фразеологизмдердің мазмұндық қуаты, тарихи сипатының әлеуеттілігі зор. Осыған байланысты оларды этномәдени ақиқат көзі ретінде танып, этномәдени тұрғыдан ұлттық код, ұлттық таным негізінде жасалған айшықты тұжырым ретінде фразеологиялық тәсілдерді зерттеудің мәні де зор. Ал төл тіліміздің бай фразеологиялық қорын өзге тілге аудару мәселесін талдау ерекшеліктері мен әдіс-тәсілдері жүйелі түрде жан-жақты қарастырылып, сыр-сипатын біртұтас күйінде толық ашылған жоқ. Қазақ тілінің орыс және туыстас түрік тілдеріне аударылуына байланысты көлемді зерттеулер мен сөздіктердің аздығы, жүйелі түрде жасалған фразеологиялық

сөздіктердің осы кезеңге дейін жасалмауы зерттеу тақырыбының өзектілігін танытып отыр. Осындай халықтың жадында сақталып бүгінгі күнге жеткен сөз байлығымызды жинап, толық менгеріп, өзіндік нақыш-бояуымен келесі ұрпаққа табыс ету – бүгінгі таңдағы қай ғылым саласы болмасын қалыптасқан негізгі міндеттерінің бірі.

М.Әуезовтің «Абай жолы» роман-эпопеядағы Абайға қатысты оқиғалар, Абайдың өз айналасымен қарым-қатынасы, Абайдың образы – бұлардың әрқайсысы күрделі тұтастық. Олардың әрқайсысында тұтас бір әлем жатыр. Олардың ешбір бөлшегін, ешқандай деталін өзгертуге, басқа бірдеңмен ауыстыруға жол жоқ. Олар – өз алдына айнымас құндылық. Сондықтан мұндай көркемдік құбылысты басқа тілге аудару – аудармашыдан үлкен жауапкершілікті ғана емес, үлкен суреткерлікті талап етеді. Бұл талапты әрбір екі қаламгердің бірінен іздеуге болмайды.

Көркем туындының жазылуына да, аударылуына да үлкен жауапкершілікпен қарау қажеттігі дау тудырмайды. Ал ұлттық сипаты қанық, ұл тағдырының, ұлт тарихының бар асылын, бар ауыртпалығын бір бойына сыйдырған роман-эпопеяны аударудың жауапкершілігі оны жазып шығудың жауапкершілігінен жоғары болмаса, төмен болмауы керек. М.Әуезов Абай туралы, оның заманы туралы эпопеясының басқа тілге аударылуына осындай жауапкершілікпен қарады. Бұл жазушының шығармашылық еңбекке деген, Абайға деген көзқарасының аласармас асқар биігінің көрінісі еді. Жалпы, М.Әуезов шығармаларында кездесетін фразеологизмдерінен астарлы түрде ақын өмір сүрген дәуірдің тарихы, ұлттық салт-дәстүр, ұлттық мінез, өзіндік болмысы көрініс табады. Сондықтан да, М.Әуезов шығармаларындағы фразеологиздерді талдау барысында ұлт жөнінде экстралингвистикалық ақпаратты молынан танимыз. Олар микрообраз ретінде көрінгенімен, мәтін деңгейінде күрделі біртұтас макрообраздық деңгейге айналады.

БИЛИНГВ ЖАЗУШЫЛАР ШЫҒАРМАСЫНДАҒЫ МАҚАЛ-МӘТЕЛДЕР

Базарбаева М.М.

*Ғылыми жетекшісі: ф.ғ.д., профессор Темірболат А.Б.
әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті*

Әр ұлт өз тілінде дүние, әлем туралы түсініктерін түрлі тілдік фактілер арқылы кесіп-пішеді, қоршаған әлемнің тілдік әлемі, негізінен алғанда, адамдар санасындағы дүниенің логикалық бейнеленуі жағынан ұқсас болып келеді. Құбылыстар арасындағы ұқсастықтар ұғым категорияларын жасайтын лексемалардың толығына әсер етеді. Сол ұғым түрлерінің тұтастай алғандағы атаулары тілдің негізін құраса, әлемнің, ондағы құбылыстардың тілдегі бейнесінен ұлт ерекшеліктерін танып білуге болады. Ол ұлттың ерекшелігін бейнелейтін мәдени-ұлттық коннотациялы тіркестер концептуалды жүйені құрайды. Концептуалды жүйедегі негізгі ұғым бұл – концепт. Себебі, концептінің құрылымында белгілі бір ұлтқа тән, тіл арқылы вербалданатын білім мен таным, менталды ақпараттық қор бар.

Қостілді жазушылардың шығармаларында ауыл өмірі, қазақ халқындағы салт-дәстүрі өз шығармаларында көрсетілген. Сонымен қатар, ұлттық бірліктер мен сөз тіркестері кездеседі.

Әнуар Әлімжановтың «Караван идет к солнцу» атты шығармасында жазушы көркем әдебиетте кездесетін әртүрлі троптарды қолданады. Соның ішінде мақал-мәтелдерге тоқталатын болсақ, қазақ халқының көп қолданатын мақал-мәтелдерін байқауға болады.

«Орлы всегда летают высоко». «Если сокол марает подставку, из него ничего не получится».

«Конь затоскует о табуне – землю роет, человек затоскует о друзьях – коня взнуздает, подпруги подтянет, в дорогу соберется».

Даже черная ворона говорит своему птенцу «мой беленький».

Была бы земля, пахарь найдет ся.

Всему свое время, придешь – увидишь, – ответил Сапар.

Жизнь измеряется не годами, – проговорил Кузнечик, задумчиво выслушав меня, когда мы вышли на улицу.

Қостілді жазушылардың орыс тілінде жазған шығармаларынан қазақ халқының ұлттық танымын, болмысын білдіретін лексикалық бірліктерін де көруімізге болады. Яғни кез келген адам баласы қостілді жазушылардың шығармаларын оқу барысында қазақтың сөздерін оқығанда олардың санасына қазақ халқының өмірі, салт-дәстүрі көз алдарына елестетіліп отырады.

Ахмет А. БАЛАМЕН ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС: ИНТОНАЦИЯНЫҢ МАҢЫЗЫ	241
Бурабаева Ж.Б. ЖҮМЕКЕН НӘЖИМЕДЕНОВ ПОЭЗИЯСЫНДАҒЫ «ҚАРИЯ» КОНЦЕПТІ.....	242
Ахметова А.М. ҚАЗАҚ ӘДЕБИЕТТАНУЫНДА КОНЦЕПТІНІ ЗЕРТТЕУДІҢ ӨЗЕКТІЛІГІ	243
Әбітай Д. ҮШТІЛДІ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ КОММУНИКАТИВТІК ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТІ МЕҢГЕРГЕН ТҮЛҒАНЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ	244
Әзімбаева И.Қ. ФРАЗЕОЛОГИЗМДЕРДІҢ ЭТНОМӘДЕНИ ДАРАЛЫҒЫ ЖӘНЕ ОЛАРДЫҢ АУДАРМАДАҒЫ СӘЙКЕСТІГІ	245
Базарбаева М.М. БИЛИНГВ ЖАЗУШЫЛАР ШЫҒАРМАСЫНДАҒЫ МАҚАЛ-МӘТЕЛДЕР.....	246
Баймагамбетова К.А. Ә.КЕКІЛБАЙҰЛЫ ШЫҒАРМАЛАРЫ ОРЫС ТІЛІНДЕ	247
Бекжанова А.Б. СТЕРЕОТИПТІҢ ӘЛЕУМЕТТІК ЖӘНЕ ЛИНГВИСТИКАЛЫҚ ТАБИҒАТЫ (МАЗМҰНЫ)	247
Бектурова Э.К. МЕТАФОРА КАК ОБРАЗНОЕ СРЕДСТВО ГАЗЕТНО-ПУБЛИЦИСТИЧЕСКОГО СТИЛЯ.....	248
Беркинбаева Г. О. ТІЛ - МӘДЕНИЕТ АЙНАСЫ, ҒАЛАМНЫҢ БЕЙНЕСІ.....	249
Беркинбаева Г. О. ТІЛ - ХАЛЫҚ МӘДЕНИЕТІН САҚТАУШЫ ҚҰРАЛ.....	250
Бәшіров Н. МҮСТАФА ШОҚАЙ. ЭПИСТОЛЯРЛЫҚ МҰРАСЫ	250
Бижанова А.Ж. ҚАЗАҚ ПОЭМАСЫНДА ЕЛ ЕГЕМЕНДІГІН ЖЫРЛАУДАҒЫ КӨРКЕМДІК ІЗДЕНІСТЕР.....	251
Буркитбаева М.А. ЖАЗЫЛЫМ ДАҒДЫСЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ ЭССЕ ЖАНРЫНЫҢ МАҢЫЗЫ.....	252
Данияр Ә. А. ДИАЛОГТІК МӘТІН БАЙЛАСЫМЫ	253
Дюсенова Л.М. ПОРТРЕТНОЕ ОПИСАНИЕ РОЧЕСТЕРА ФЭЙФАКСА В РОМАНЕ "ДЖЭЙН ЭЙР".....	253
Цзян Вэнь ШЕЛЛИ И БАЛЬМОНТ.....	254
Енсебай Г.Е. КАЗАЧЬЯ ФОЛЬКЛОРНАЯ ТРАДИЦИЯ В ТВОРЧЕСТВЕ ПАВЛА ВАСИЛЬЕВА	255
Ерғазы Д. CULTURE IMPACT IN LINGUISTICS	256
Жакупова Э.А. ВЗАИМОСВЯЗЬ ЯЗЫКА И МЫШЛЕНИЯ	257
Жакупова Э.А. ПОЛЬЗА ИЗУЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ	258
Жумаханова А.Ж. ОЦЕНКА КАК ВЫРАЖЕНИЕ КОГНИТИВНЫХ ПРОЦЕССОВ.....	259
Жусанбаев С.Р. ПАТРИОТИЗМ В РУССКОЙ И АНГЛИЙСКОЙ ЛИНГВОКУЛЬТУРАХ.....	259
Жұбатханова К.Қ. АТРИБУТТЫҚ ҚАТЫНАСТАҒЫ «ЕСІМШЕ + ЗАТ ЕСІМ» ТИПТІ СӨЗ ТІРКЕСТЕРІ.....	260
Задаханова А.А. NATIONAL AND CULTURAL PECULIARITIES OF THE LEXICO-SEMANTIC GROUP «TRAVELING»	261
Дүйсенбиев А. ҚОСТІЛДІЛІК АЯСЫНДА БАЛА ТІЛІНІҢ ЗЕРТТЕЛУІ.....	261
Ибрагим А.М. THE WAYS OF CONVEYING REALIA IN RUSSIAN TRANSLATIONS OF THE EPOS 'KOVLANDY BATYR'	262
Ильясова Н.Б. ТЕКСТОЛОГИЯ ҒЫЛЫМЫНЫҢ ЗЕРТТЕУ НЫСАНЫ	262
Қайнарбаева А. ҚАЗАҚ МАҚАЛ-МӘТЕЛДЕРІНІҢ ОРЫС, АҒЫЛШЫН ТІЛДЕРІНЕ АУДАРЫЛУЫ	263
Кайырбек М.Н. ИСТОРИКО-КУЛЬТУРНЫЕ ИСТОКИ ХУДОЖЕСТВЕННЫХ ОБРАЗОВ ПРОИЗВЕДЕНИЙ И.П. ШУХОВА(НА МАТЕРИАЛЕ РОМАНА «ГОРЬКАЯ ЛИНИЯ»).....	264
Касенова А.М. КӨРКЕМ АУДАРМА НЕГІЗДЕРІ.....	265
Койлыбаева С.С. К ОПРЕДЕЛЕНИЮ СОДЕРЖАНИЯ ПОНЯТИЯ «ИНТЕНЦИОНАЛЬНОСТЬ» В ГУМАНИТАРНЫХ НАУКАХ	265
Қабылбек А.Б. ҚАЗАҚ ХАЛҚЫНЫҢ ЭТНОМӘДЕНИ СИПАТЫ. «СӘН» ҰҒЫМЫНЫҢ ҚАЛЫПТАСУЫ МЕН ДАМУЫ.....	266
Қордабай Б.Қ. ҚАДЫР МЫРЗАЛИЕВТЫҢ «ӨТКЕЛДЕР» ПОЭМАСЫНДАҒЫ КӨРКЕМДІК ІЗДЕНІСТЕР.....	267
Құрманбаева А. «СҰЛУЛЫҚ» ҰҒЫМЫНЫҢ МАҢЫЗДЫ БЕЛГІЛЕРІ	268
Құсмолдина Л.Қ. МИСТИЦИЗМ МЕН МИФОГРАФИЯНЫ МЕКТЕПТЕ ОҚЫТУДА ОТБАСЫ МЕН ОТБАСЫ ТӘҢІРИЕСІ ГЕСТИЯНЫҢ КӨРІНІС ТАБУЫ.....	268
Лепесбай Г.С. БҰЙРЫҚ МОДАЛЬДІЛІГІНІҢ ФУНКЦИОНАЛДЫ-СЕМАНТИКАЛЫҚ ӨРІСІ ЖӘНЕ КОММУНИКАТИВТІ - ПРАГМАТИКАЛЫҚ АСПЕКТІСІ	269
Махамбетова А. ҚАЗАҚ ТІЛ БІЛІМІНДЕ ЛЕПТІ СӨЙЛЕМДЕРДІҢ ЗЕРТТЕЛУ ЖАЙЫ	270
Махаш Н. GENERAL DESCRIPTIONS OF ENGLISH AND KAZAKH EUPHEMISMS	270
Меліс А.М. АБАЙ ӨЛЕҢДЕРІНДЕГІ «СӨЗ» ЛЕКСЕМАСЫНЫҢ СЕМАНТИКАЛЫҚ ЕРЕКШЕЛІГІ	271
Мүлік Д. РОМАН ЖӘНЕ КЕЙІПКЕР.....	272
Мырзаханова А.Қ. ТҮРКІ ТІЛДІ АУДИТОРИЯДА МӘТІНДЕР АРҚЫЛЫ ЛИНГВОЕЛТАНЫМДЫҚ ҚҰЗІРЕТ ҚАЛЫПТАСТЫРУ ТӘСІЛДЕРІ	273
Нұрмұхан Ә.С. ЖАҒЫМДЫ КҮЛКІ РЕҢКТЕРІНІҢ ТІЛДІК КӨРІНІСІ	274